

Kosmologie filosofická

„Svět“ je zvláštním tématem – a také problémem – každé opravdové filosofie. To, čemu obvykle říkáme „svět“, bývá jen zcela výjimečně náležitě myšleno a promyšleno. Vědecká kosmologie, tj. kosmologie jakožto věda, není vlastně možná, protože každá věda má přesně vymezený obor, v jehož rámci se musí při svém zkoumání a poznávání stále držet. „Svět“ však nenáleží do žádného takto vymezeného (specializovaného) oboru, ale každé podobné vymezení (a každou takovou specializaci) přesahuje. Přesto se některé vědecké obory tváří, jako by přece jenom byly kompetentní, jde-li o svět. Nejnápadnější to je v případě astronomie, a zároveň to perfektně ukazuje problematičnost takového pojetí, které je vlastně jen iluzorní. Astrofyzikální kosmologie je v rámci astronomie považována za subdisciplínu (obvyklejší pojetí ji chápe jako subdisciplínu teoretické fyziky, např. vedle jiné subdisciplíny, totiž jaderné a subjaderné fyziky, s níž velmi úzce spolupracuje). Dokladem velkého nepochopení toho základního rozdílu mezi kosmologií teoretického fyzika a kosmologií vskutku filosofickou jsou ony dost četné pokusy (a také publikované knížky o tom) najít nějakou „teorii všeho“. Právě pro kosmologii platí to, co třeba Rádl vyžadoval po biologii, totiž aby byla se stejnou vážností podnikána snaha vyložit takovou růži z buněk, jako opačná snaha vyložit buňky a jejich chování z růže jako celku (neboť buňky růže se přece chovají jinak než buňky třeba lilie, a dokonce buňky jedné růže jinak než buňky jiné růže, apod.) Problém tzv. antropického charakteru našeho Vesmíru, ať už se k němu stavíme jakkoli, ukazuje důležitost náležité pozornosti vůči vztahům takového druhu, jako by mohly být nebo možná i jsou mezi povahou základních kvant a částic, o které se starají fyzikové, a mezi skutečností vzniku a vývoje života na naší planetě, i když zatím nevíme, došlo-li k něčemu podobnému ještě jinde ve Vesmíru. Filosofie – jak ostatně všude jinde – plní své poslání především tím, že klade znovu a znovu otázky, a to zejména tam, kde si je nekladou třeba vědci sami. A pokud se ukáže, že některé z takových otázek přesahují meze a možnosti příslušné odborné vědy, eventuelně i meze a možnost dvou různých věd, které by na tom mohly spolupracovat, nezbyvá filosofii nic jiného, než aby se sama pokoušela o odpověď, samozřejmě o odpověď prozatímní, předběžnou, hypotetickou, ale nezbytnou k tomu, aby mohly být kladeny otázky další a aby nebylo nutno čekat až do té doby, dokud nebude možno dospět k řešení kompetentnějším a spolehlivějším.

(Písek, 080301-2.)